

Otvoreni operativni sistemi

Marko Dimitrijević

Unix/ Linux Shell

- **Shell** je komandni interpreter, koji omogućava korisniku da efikasno pokreće i kontroliše procese, radi sa fajl sistemom i hardverom.
- Shell je proces koga sistem tretira kao i druge procese.
- Shell se pokreće kada se korisnik uloguje na sistem. Predstavlja **parent** proces za sve procese koji se pokreću iz shell-a, i od njega nasleđuju redirekciju standardnog ulaza i izlaza, kao i dijagnostičkog izlaza.
- Postoji više različitih shell-ova, korisniku je data mogućnost da izabere shell

Funkcije i mogućnosti shell-a

- Omogućuje pisanje i izvršavanja skripta sa konstrukcijama kao što su petlje, uslovne naredbe i slično.
- Mogućnost praćenja signala koje šalje UNIX.
- Mogućnost praćenja kodova koje šalju procesi (**echo \$?**).
- U cilju povećanja sigurnosti sistema, nekim korisnicima se dodeljuje shell sa ograničenim mogućnostima.
- Korisniku stoji na raspolaganju mogućnost da preimenuje neke komande ili da više komandi ujedini u jednu (**alias**).
- Mogućnost da se komande smeštaju u bafer, kasnije modifikuju i ponovo izvršavaju (**history**).

Funkcije i mogućnosti shell-a

- Mogućnost da se u komandnoj liniji automatski dovrši ime započetog fajla (**autocomplete**).
- Mogućnost obavljanja aritmetičkih operacija nad promenljivima u skriptu bez UNIX komandi.
- Mogućnost praćenja i pristupa poslovima koji se odvijaju u pozadini.
- Mogućnost da se prethodne ili tekuća komandna linija modifikuju tekst editorom.

Tipovi

- Bourne Shell **/bin/sh**
- Bourne-Again Shell **/bin/bash**
- C Shell **/bin/csh**
- Korn Shell **/bin/ksh**
- Turbo C Shell **/bin/tcsh**
- Z Shell **/bin/zsh**
- No login **/sbin/nologin**

- **Korisnik može promeniti shell comandom**

chsh -s /bin/shell

Variable

- Variable su definisane u okviru svakog shell-a.
- Utiču na ponašanje programa ili sistema u celini.
- Mogu se prikazati komandom **env**
- Variable počinju simbolom **\$**: **\$USER**, **\$SHELL**, **\$PWD**,...
- Pojedinačne varijable se mogu prikazati komandom **echo**:

```
echo $USER
```

```
echo $SHELL
```

```
echo $PWD
```

```
echo $HOME
```

Nastavljanje i razdvajanje komandi

Simbol	
;	<p>Razdvajanje komandi.</p> <p>Primer:</p> <pre>% ls -l; rm test.txt <Enter></pre>
\	<p>Nastavljanje komande u više redova.</p> <p>Primer:</p> <pre>% cat test.txt \ grep "linux" \ more <Enter></pre>

Specijalni znaci i navodnice

Simbol	
<code>\</code>	Sprečava specijalno značenje narednog znaka. Primer - brisanje fajla ime": % rm ime\"
<code>' ... '</code>	Shell tretira uokvireni tekst kao jednu reč.
<code>" ... "</code>	Uokvireni tekst se tretira kao jedna reč ali se ! i \$ tretiraju kao specijalni karakteri. Primer: % echo '\$HOME \$PWD' \$HOME \$PWD % echo "\$HOME \$PWD" \$HOME \$PWD
<code>`command`</code>	Zamena komande sa rezultatom. Primer: % rm `find / -name core`

Bafer komandi - History

Simbol	
!!	Prethodna komanda. Primer: % !! <Enter> Izvršava ponovo prethodnu komandu.
!n	Komandna linija broj <i>n</i> . Broj <i>n</i> se može otkriti sa history .
!-n	Komandna linija sa brojem za <i>n</i> manji od tekućeg.
!string	Zadnja komandna linija koja počinje sa <i>string</i> . Primer: % cc proba.c pr.c obj.o -o proba -lm ... % !cc
!?string?	Zadnja komandna linija koja sadrži <i>string</i> .

Bafer komandi - History

Simbol	
!<i>n</i>*	Svi argumenti <i>n</i> -te komandne linije. Ako se ne zada <i>n</i> podrazumeva se prethodna linija. Primer: % cc proba.o pr.o obj.o -o proba % rm !*
!<i>n</i>^	Prvi argument <i>n</i> -te komandne linije.
!<i>n</i>\$	Zadnji argument <i>n</i> -te komandne linije.
!<i>i</i>:<i>j</i>	<i>j</i> -ti argument <i>i</i> -te komandne linije
^<i>str1</i>^<i>str2</i>	U zadnjoj komandi zameni <i>str1</i> sa <i>str2</i> .
!<i>n</i>:<i>s</i>/<i>str1</i>/<i>str2</i>	U <i>n</i> -toj komandnoj liniji zameni <i>str1</i> sa <i>str2</i> .

Regularni izrazi

Simbol	
?	Zamenjuje samo jedan znak. Primer: <code>% ls prim?.c</code> <code>prim1.c prim2.c</code>
*	Zamena bilo kog stringa. Primer: <code>% ls *.c</code> <code>prim1.c prim2.c primer.c</code>
[...]	Zamenjuje se bilo koji znak iz zagrade. Primer: <code>% ls prim[abc1].c</code> <code>prima.c primc.c prim1.c</code>

Regularni izrazi

Simbol	
[x-y]	Zamenjuje bilo koji znak u opsegu od x do y. Primer: % ls primer [a-g].c primerb.c primerd.c
{ string..}	Grupisanje. Primer: % ls { x *y* ?z* } x myfile yourfile xza yza

Poslovi

&	Izvršavanje komande u pozadini (<i>background</i>). Primer: % find / -name core > zauzece &
<Ctrl> Z	Privremeno zaustavljanje (suspendovanje) procesa
jobs	Ispisuje listu svih procesa koji su suspendovani ili se izvršavaju u pozadini
bg [%job]	Komanda za prebacivanje procesa u pozadinu. Ako nema argumenata prebacuje se tekući posao (zadnje prekinuti). Primer: % infinite <Ctrl> Z % bg %1

Poslovi

fg [%job]	Komanda za prebacivanje procesa iz pozadine napred (<i>foreground</i>). Primer: % infinite & % fg %1
stop [%job]	Prekida proces koji se izvršava u pozadini. Primer: % stop %1
<Ctrl> C	Prekidanje tekuceg procesa (kill).

Kontrola i informacije o procesima

- Informacije o aktivnim procesima koji se izvršavaju na sistemu se može dobiti komandom **ps**.
- Opcije:
  - ps -e** - ispisuje informacije o svim procesima
  - ps -f** - ispisuje potpunu informaciju o procesima
  - ps -u user** - ispisuje informacije o procesima korisnika

Kontrola i informacije o procesima

- Svaki proces ima jedinstveni identifikacioni broj PID (process ID)
- Komanda **ps -fe** daje informacije o:
  - Korisniku (**UID**),
  - Identifikacionom broju procesa (**PID**),
  - PID-u procesa koji je pokrenuo proces (parent PID, **PPID**),
  - Procenat iskorišćenja procesora (**C**),
  - Vreme kada je proces pokrenut (**STIME**),
  - Konzola kojoj pripada proces (**TTY**),
  - Ukupno iskorišćenje procesorskog vremena (**TIME**),
  - Komanda koja je pokrenula proces (**CMD**)

Kontrola i informacije o procesima

UID	PID	PPID	C	STIME	TTY	TIME	CMD
root	3047	1	0	Oct15	tty6	00:00:00	/sbin/mingetty /dev/tty6
root	3050	591	0	Oct15	?	00:00:00	/sbin/udevd -d
root	3051	591	0	Oct15	?	00:00:00	/sbin/udevd -d
root	3074	3034	0	Oct15	?	00:00:00	/usr/libexec/gdm-simple-slave --display-id ...
root	3077	3074	0	Oct15	tty1	00:07:45	/usr/bin/Xorg :0 -nr -verbose -audit 4 .....
root	3099	1	0	Oct15	?	00:00:00	/usr/sbin/console-kit-daemon --no-daemon
gdm	3169	1	0	Oct15	?	00:00:00	/usr/bin/dbus-launch --exit-with-session
gdm	3170	1	0	Oct15	?	00:00:00	/bin/dbus-daemon --fork --print-pid 5 .....
gdm	3171	3074	0	Oct15	?	00:00:00	/usr/bin/gnome-session --autostart=/us.....
root	3174	1	0	Oct15	?	00:00:00	/usr/libexec/devkit-power-daemon
gdm	3178	1	0	Oct15	?	00:00:08	/usr/libexec/gconfd-2
gdm	3210	3171	0	Oct15	?	00:00:00	/usr/libexec/polkit-gnome-authentication-agent
gdm	3211	3171	0	Oct15	?	00:01:24	/usr/libexec/gdm-simple-greeter
root	3213	1	0	Oct15	?	00:00:00	/usr/libexec/polkit-1/polkitd
gdm	3214	3171	0	Oct15	?	00:00:25	gnome-power-manager
gdm	3217	3171	0	Oct15	?	00:00:00	plymouth-log-viewer --icon
root	3225	3074	0	Oct15	?	00:00:00	pam: gdm-password
root	10811	1	0	Oct15	?	00:00:00	squid -f /etc/squid/squid.conf
squid	10813	10811	0	Oct15	?	00:45:25	(squid) -f /etc/squid/squid.conf
squid	10821	10813	0	Oct15	?	00:00:00	(unlinkd)
postfix	12647	2340	0	00:21	?	00:00:00	pickup -l -t fifo -u
root	18487	2239	0	01:43	?	00:00:00	sshd: root@pts/0
root	18489	2239	0	01:43	?	00:00:00	sshd: root@notty
root	18491	18487	0	01:43	pts/0	00:00:00	-zsh
root	18511	18489	0	01:43	?	00:00:00	/usr/libexec/openssh/sftp-server

Kontrola i informacije o procesima

- Interaktivna informacija o aktivnim procesima koji se izvršavaju na sistemu se može dobiti komandom **top**.
- Opcije:
  - top -n num** - ponavlja se **n** iteracija
  - top -a** - sortira procese prema utrošku memorije
  - top -pPID** - ispisuje informacije samo o procesu **PID**
  - top -u user** - ispisuje informacije o procesima korisnika
- Top daje informacije o sistemu,

Signali

- Signali su oblik među procesne komunikacije (**Inter-Process Communication, IPC**)
- Predstavljaju asinhronone notifikacije koje se šalju procesima ili nitima (delovi procesa koji se paralelno izvršavaju)
- Signali se mogu procesu poslati od strane drugih procesa, ili od strane korisnika.

Signali

Signal	Broj signala	Opis
SIGHUP	1	Hang up – terminal zatvoren ili parent proces okončan
SIGINT	2	Interrupt – proces prekinut (Ctrl + C)
SIGQUIT	3	Quit – Korisnik je izašao iz aplikacije (Ctrl + D)
SIGFPE	8	Nedozvoljena matematička operacija
SIGKILL	9	Kill – proces se trenutno zaustavlja i ne radi cleanup
SIGALRM	14	Alarm – clock signal (koristi se kod tajmera)
SIGTSTP	20	Terminal stop – suspenduje proces (Ctrl + Z)

Signali

- Signali se određenom procesu može poslati komandom **kill**:

kill [-SIG] PID

Komanda šalje signal **SIG** procesu **PID**.

- Spisak svih signala koje podržava sistem:

kill -l

Signali

- Signali se grupi procesa može poslati komandom **killall**:

killall [-SIG] CMD

Komanda šalje signal **SIG** procesima koji su pokrenuti komandom **CMD**.

- Opcije:

killall -SIG -u USER

-šalje signal procesima koje je startovao USER